

**ДЕРЖАВНА ЕКОНОМІЧНА ПОЛІТИКА У КИТАЇ
ПІД ЧАС ПЕРЕХОДУ ВІД ЕКСПОРТ-ОРІЄНТОВАНОЇ МОДЕЛІ
ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ ДО ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ
ТА РОЗВИТКУ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ
ПІД ЧАС ТА ПІСЛЯ ПАНДЕМІЇ COVID-19**

Краснопьоров Петро Вікторович

старший викладач кафедри авіаційного транспорту,

Інститут цивільної авіації;

аспірант кафедри економіки та права,

Приватний заклад вищої освіти

Харківський гуманітарний університет

«Народна українська академія»

Проблеми зовнішньоторговельної політики були предметом досліджень багатьох авторів. Теоретично доведено, що зовнішньоторговельна політика може ґрунтуватися на концепції протекціонізму чи вільної торгівлі. Протекціонізм передбачає захист національного виробництва з допомогою обмежень іноземної конкуренції. Ідеї вільної торгівлі припускають, що господарське поле країни не має заборон для проникнення іноземних товарів та капіталів. Ключовими проблемами зовнішньоекономічної політики, відповідь на які шукали багато економістів, починаючи з А. Сміта та Д. Рікардо, були визначення найбільш вигідного експортного товару, виявлення напрямків ефективної спеціалізації країни, визначення конкурентних переваг країни, вимірювання вигод від зовнішньої торгівлі та їх розподіл між торговими партнерами.

Зовнішньоекономічна політика стосовно країн, що розвиваються, досліджувалася П. Ліндертом, співробітниками Світового банку Т. Винодом та Дж. Нешем, рядом українських вчених.

Основними питаннями, які доводиться вирішувати країнам, що розвиваються, щодо міжнародної торгівлі, є наступні:

1. Чи мають країни, що розвиваються, застосовувати політику відкритої торгівлі з бар'єрами для імпорту?
2. Чи слід урядам активно стимулювати торгівлю за допомогою субсидування експортного сектору?
3. Чи вони мають обмежувати торгівлю та проводити політику більшої самодостатності?

Подібні питання вирішують практично всі країни, однак для країн, що розвиваються, вони надзвичайно важливі, бо певні види сировини,

капітальне обладнання, напівфабрикати, так необхідні для прискорення розвитку, можуть бути отримані тільки з-за кордону.

Фахівці з економічного розвитку, економічного зростання відрізняють дві ключові моделі розвитку країн світу, що розвиваються: експорт-орієнтована модель розвитку, та модель імпортозаміщення.

У зовнішньоторговій політиці країн що розвиваються з моменту здобуття ними незалежності спостерігаються певні закономірності переходу від однієї моделі економічного зростання до іншої. На зовнішньоекономічну політику впливають як загальна тенденція лібералізації світової торгівлі, так й специфічні цілі країн що розвиваються.

Роль зовнішньої торгівлі у економіці КНР постійно зростала після впровадження «політики реформ та відкритості» (1978 р). Наприклад, доля експорту у ВВП Китаю у 1980 р. становила лише 5,9%, а у 2005 році досягла вже 33,8% (але з того часу – дещо скоротилася – таблиця 1). У той же час – доля імпорту у 1980 році складала лише 6,5% ВВП КНР, а у 2005 році склала 28,4% (таблиця 2).

Таблиця 1

Доля експорту у ВВП Китаю (%)

1980	1990	2000	2005	2010	2015	2020	2022
5,9%	12,5%	20,9%	33,8%	27,2%	21,4%	18,6%	20,7%

Джерело: [1]

Таблиця 2

Частка імпорту товарів та послуг у ВВП Китаю (%)

1980	1990	2000	2005	2010	2015	2020	2022
6,5%	9,7%	18,5%	28,4%	23,5%	18,1%	16,2%	17,5%

Джерело: [2]

Після смерті Мао Дзедуну у 1976 році, керівництво урядом КНР перейшло до Хуа Гуофенгу, який прийняв нову амбіційну економічну програму, метою якої було швидке економічне зростання. Для того, щоб досягти цієї мети, у тому ж році Китай запровадив так званий «10-річний план», який включав в себе будівництво більш ніж 100 проєктів. Ці проєкти були спрямовані на розвиток інфраструктури країни та потенціалу виробництва товарів усередині країни шляхом будівництва установ для виробництва нафти, вугілля та металів [3].

Тому уряд почав імпортувати будівельні матеріали та обладнання для підтримки проєктів розвитку своєї кампанії, запозичуючи значну суму іноземної валюти для задоволення потреб у цих закупівлях. Саме тому економічну кампанію Хуа називають «стрибком вперед іноземними засобами». Однак це призвело до величезного дефіциту платіжного

балансу. У 1978 році уряд вніс зміни до десятирічного плану через труднощі в досягненні запланованих результатів.

Криза, спричинена результатами економічної кампанії Хуа, змусила уряд реалізувати експортно-орієнтовану стратегію відновлення економічного розвитку країни, встановивши заходи для сприяння експорту, такі як експортні субсидії та зниження експортних податків.

Прийняття такої зовнішньої політики було спробою вирішити головну проблему, пов'язану з попередньою реалізацією політики імпортозаміщення, – а саме відсутність належного на той час технологічного прогресу в країні. У 1978 році Китай впровадив політику «відкритих дверей», з метою заохочення прямих іноземних інвестицій та стимулювання модернізації економіки. Проте, підтримання на високому рівні бар'єрів для імпортованих товарів, введення ліцензування та квот на іноземні товари, доводять, що Китай ніколи не відмовлявся від політики індустриалізації шляхом імпортозаміщення, розглядаючи таку економічну політику, як основну.

Таким чином, уряд КНР сприяв співіснуванню цих політик, тому що політика експортно-орієнтованої індустриалізації служила для забезпечення безперервної реалізації захисної політики імпортозаміщення. Експорт розглядався як найбільш доступний спосіб отримати іноземну валюту для підтримки модернізації економіки країни. Насправді, у середині 1980-х уряд КНР впровадив податки на імпортовані товари з метою заохотити придбання товарів які заміщують імпорт та продовжувало просувати зростання важкої індустрії, у той же самий час уряд Китаю також стимулював стратегію експортно-орієнтованого зростання економіки, шляхом підтримки легкої промисловості та експорту [4, с. 93–119].

Як можна побачити з наведеного прикладу, для ефективної стратегії індустриалізації шляхом імпортозаміщення, необхідно на певній стадії спиратися також на стратегію експортно-орієнтованої індустриалізації, з метою підвищення ефективності стратегії імпортозаміщення у довгостроковій перспективі.

Якщо згадати досвід останнього часу, то можна відмітити, що експортно-орієнтована модель економічного зростання Китаю була основним двигуном розвитку економіки країни під час пандемії COVID-19 у 2020–2022 рр. Завдяки досить ефективним крокам уряду Китаю у боротьбі з «COVID-19», виробничий сектор Китаю працював на повну потужність для задоволення потреб світового ринку у китайських експортних товарах.

Однак ситуація кардинально змінилася в епоху після пандемії, коли розвинені економіки вступили в уповільнення зростання через агресивне підвищення процентної ставки центральним банком для стримування історично високої інфляції. Під слабкий зовнішній попит, зростання експорту Китаю впало до -14,5% у липні та -8,8% у серпні. З іншого боку,

зростання імпорту також значно сповільнилося до -7,3% у серпні (-12,4% у липні) на тлі слабого внутрішнього попиту та слабких настроїв домогосподарств і підприємств [5].

Коротко кажучи, після пандемії COVID-19 – китайська економіка переживає «форсовану» індустріалізацію шляхом імпортозаміщення: Китай переходить від імпорту кінцевих товарів із технологічним вмістом із розвинутих економік до імпорту сировини та розвитку високоякісного виробництва всередині країни з метою технологічного самозабезпечення, а потім експортує їх до високо розвинутих країн.

Китай також переживає перехід від експорту недорогих виробничих товарів до високоякісних виробничих товарів. Технологічний вміст китайського експорту також зростає з часом, головним з них є найбільш вражаючий показник експорту електромобілів, у той час як експорт традиційних дешевих товарів, таких як текстиль, скорочується.

Таким чином, можна зробити висновок, що економічну політику Китаю можна навести як приклад вдалого поєднання експорт-орієнтованої моделі розвитку та імпортозаміщення.

Вважаємо, що досвід Китаю у цьому плані може бути корисним як для України так й для багатьох інших країн світу.

Список використаних джерел:

1. Exports of goods and services (% of GDP) – China. The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?locations=CN>
2. Imports of goods and services (% of GDP) – China. The World Bank. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.IMP.GNFS.ZS?locations=CN>
3. Chang H.J. Institutional Change and Economic Development. New York : United Nations University Press, 2007. 301 p.
4. Kueh Y. Y. Growth Imperatives, Economic Recentralization, and China's Open-Door Policy. *The Australian Journal of Chinese Affairs*. 1990. No. 24. P. 93–119.
5. Dong J., Le X. China Structural change of the trade: forced imports substitution industrialization. BBVA Research. URL: https://www.bbvarsearch.com/wp-content/uploads/2023/09/20230912_China_The-structural-change-of-the-international-trade-1.pdf